

GODIŠNJAK MUSLIMANA U EVROPI

Urednici: Jørgen S. Nielsen, Samim Akgönül, Ahmet Alibašić, Brigitte Maréchal, Christian Moe

Prestizna izdavačka kuća *Brill*, iz holandskog grada Leidena, sa 325 godina tradicije u štampanju naučnih radova, ovih je dana u distribuciju pustila prvi broj *Godišnjaka muslimana u Evropi* (*Yearbook of Muslims in Europe*).

Za bosanskohercegovačku javnost je posebno bitno napomenuti kako je jedan od partnera na ovom, za muslimane u Evropi, izrazito značajnom projektu bio i Centar za napredne studije iz Sarajeva.

Korijeni ovog projekta se mogu pratiti još od prvih pokušaja da se izradi jedan sveobuhvatan pregled stanja u muslimanskim zajednicama u Evropi, koji je, prema svjedočenju urednika *Godišnjaka*, napravljen prije skoro deset godina nakon hitnog zahtjeva Predsjedništva Evropske Unije. Tada prikupljen materijal je kasnije proširen i objavljen, a obuhvatio je, kako pregled terenskih istraživanja, tako i dostupnih podataka. To izdanje je također štampao *Brill*, i to 2003. godine, pod naslovom *Muslimani u proširenoj Evropi; Religija i društvo (Muslims in Enlarged Europe: Religion and Society)*, a urednici su bili **Marechal, B. S. Allievi, F. Dassetto i J.S. Nielsen**. Podaci o svim državama su naknadno sabrani i štampani kao zasebno izdanje koje je kasnije dorađeno za potrebe Evropskog Parlamenta.

Očito da je već tad bilo jasno da čak i najozbiljnije evropske institucije, koje donose odluke, nemaju čak ni osnovne podatke o stanju u muslimanskim zajednicama u Evropskoj Uniji. Kada su se ranije

spomenuta izdanja pojavila i kada su postala dostupna, kako evropskim institucijama, tako i široj publici, postalo je izvjesno da je, zbog toga što se realnost na terenu konstantno mijenja i prikupljeni podaci i pregledi stanja jako brzo zastarijevaju, neophodno pokrenuti projekat koji bi pratio te promjene i blagovremeno o njima izvještavao.

U predgovoru Brillovom *Godišnjaku*, urednici su također primijetili i to kako su tada rađene publikacije imale previše informacija, koje su interpretirane bez osvrta na kontekst kojem pripadaju. Odnosno, kao što sami kažu: „Previše je pažnje (doslovno: autoriteta) bilo posvećeno statistici na koju se, zbog same njene prirode, ne možemo pouzdati“. Tada se u Brillovom uredništvu rodila ideja da se pokrene *Godišnjak muslimana u Evropi*. Oformljen je novi uređivački tim, kojeg su činili: **Jørgen S. Nielsen, Samim Akgönül, Ahmet Alibašić, Brigitte Maréchal i Christian Moe**. Zahvaljujući njihovom predanom radu, mi danas imamo prvi sveobuhvatni pregled stanja muslimanskih zajednica u Evropi.

Prema riječima uredništva, planirano je da *Godišnjak* nastavi izlaziti i u godinama koje predstoje i da na

godišnjoj bazi nudi ažurirane podatke o situaciji u muslimanskim zajednicama širom Evrope.

Prvi broj *Godišnjaka* sadrži tri zasebne cjeline, a na posebno kreiranoj web stranici će se moći naći i dodatni materijali koji nisu uvršteni u printano izdanje.

Prvi dio sadrži unificirane izvještaje o stanju muslimanskih zajednica iz 37 država zapadne, centralne i jugoistočne Evrope, među kojima su sadašnje i potencijalne članice EU (osim Islanda). U narednom izdanju *Godišnjaka* priređivači planiraju proširiti ovaj izvještaj, tako da obuhvati sve članice Savjeta Evrope, čime bi bili obuhvaćeni i muslimani koji žive istočno prema Ruskoj Federaciji i na teritoriji južnog Kavkaza.

Ovaj dio po prvi put na jednom mjestu daje sistematski pregled stanja muslimanskih zajednica kroz petnaest parametara i to kroz davanje podataka o:

muslimanskom stanovništvu, odnosu islama i države, glavnim muslimanskim organizacijama, džamijama i mjestima za obavljanje namaza, obrazovanju djece, visokom i profesionalnom obrazovanju, pokopu umrlih i grebljima, „kaplanstvu“ u državnim institucijama, vjerskim blagdanima i festivalima, dostupnosti halal-hrane, odijevanju, izdavaštvu i medijima, porodičnom pravu, javnom mnijenju i debatama, te glavnim kulturnim događajima.

Prilog o islamskoj zajednici u BiH je napisao **Mirnes Kovač**, dok je **Ahmet Alibašić** uradio prilog o muslimanima u Srbiji, **Omer Kajoshaj** o Crnoj Gori, **Jasmin Džaferović** o Hrvatskoj, o Sloveniji je izvještavao **Cristian Moe**, **Muharem Jahja** o Makedoniji, a **Xhabir Hamiti** o Kosovu.

U predgovoru ovom poglavlju **Nadia Jeldtoft** iz Centra za evropsku islamsku misao sa Univerziteta u Kopenhagenu je napisala prilog o problemu definisanja samog pojma musliman. Dileme koje je autorica iznijela u svom uvodu, a s kojim su se autori izvještaja suočili, u stvari govore o

svoj kompleksnosti tzv. muslimanskog pitanja u Evropi, kao i o svim potencijalnim „opasnostima“ koje vrebaju u samom pristupu toj problematici. Od potrebe da se naglasi razlika između „samodeklarisanja“ i „klasifikacije“ posmatrača do potrebe da se pokuša napraviti razlika između „muslimana praktičara“ i „kulturoloških muslimana“.

Tek i letimičan pregled stanja u kojem se nalaze muslimanske zajednice u EU odaje nevjerovatno šarenilo i ukazuje na brojna nesređena pitanja kojima se muslimani u Evropi, kako u zemljama EU tako i van nje, susreću.

Drugi dio, čiji su uređivači bili Samim Akgönül i Christian Moe, sadrži analize i istraživačke studije eksperata o aktuelnim temama iz muslimanskih zajednica u Evropi. Prvi prilog napisao je dr. **Ayhan Kaya**, predavač na Odsjeku za međunarodne odnose na Bilgi Univerzitetu u Istanbulu i direktor Evropskog instituta na istom Univerzitetu. Dr. Kaya se bavi pitanjem odnosa na relaciji Turska-EU i utjecajem islama u Evropi.

Dr. Miriam Gazzah sa amsterdamske Škole društvenih nauka je analizirala utjecaj muzike (u širem smislu riječi) na holandsko-marokansku omladinsku kulturnu scenu i to kako mladi muslimani u ovoj evropskoj državi kroz muziku izražavaju dio svoga identiteta.

O jednoj od neurotičnih tačaka „muslimanskog pitanja“ u Evropi, pitanju pokrivanja žena, govori **Dominic McGoldrick** u svom prologu o kontraverzama oko pokrivanja muslimanskih žena u Evropi.

Isabelle Rigionu pokušava da rasvijetli ulogu medija u prezentaciji muslimana u Evropi.

O balansu između slobode izražavanja i slobode vjeroispovijesti u svjetlu kontraverzi oko danskih karikatura Poslanika Muhameda (a.s.), a iz perspektive Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) i presuda Evropskog suda za ljudska prava piše **Niraj Nathwani**.

Zadnji dio Godišnjaka nudi pregled relevantnih knjiga koje su izdate u protekloj godini. Između ostalog, tu su osvrtni na knjigu **Aziza Al-Azmeha** i **Effie Fokasa** *Islam i Evropa; različitost,*

identitet i utjecaj, Izučavanje religije i obuka muslimanskog klera u Evropi: naučne i vjerske slobode u 21. stoljeću, čiji su urednici bili **W.B. Drees** i **P. J. van Koningsveld**, *Ukradena čast: stigmatiziranje muslimanskih muškaraca u Berlinu*, autorice **Katherine Pratt Ewing**, te još nekoliko značajnih naslova koji su obilježili godinu iza nas.

Osim što je već neko vrijeme primjetno da ne postoje relevantne i svježije informacije o stvarnom stanju unutar muslimanskih zajednica u centrima odlučivanja u EU, ali i drugim zemljama u Evropi, činjenica je da islamske zajednice u Evropi jako malo znaju jedna o drugoj. Zato će ovaj *Godišnjak* pomoći i muslimanskim zajednicama da sagledaju situaciju u kojoj se nalaze, da uporede stanje, preciziraju ključne probleme, ali i prenesu korisna iskustva. U tom smislu ova knjiga i njoj slične studije je trebala biti dostupna i ranije. Ali bolje ikada nego nikada.

Godišnjak muslimana u Evropi može se poručiti od izdavača (više podataka preko web stranice <http://www.brill.nl/yme>), ali zbog cijene od 129 eura i jezičke barijere (*Godišnjak* je na engleskom) teško da će direktno biti dostupna široj publici.

Muhamed JUSIĆ

PRAVA ARTikulacija

Prepoznavanje ljudskih prava kao esencijalnog i načelnog tla na kojem se izgrađuje (moderno) društvo i njegov ljudski lik, uz sva moguća njihova ograničenja (posebno u slučaju BiH), podložnosti političkoj i ideološkoj manipulaciji, relativiziranju koje im daje praksa i nemogućnosti ozbiljnije međunarodne zaštite, u svojoj konačnici predstavlja osnov i daje legitimitet samoraspoznavanju i priznavanju ljudskog identiteta.

Četvrti filmski festival o ljudskim pravima održan u Sarajevu, u *Meeting Point Cinema* od 12. do 16. novembra, u svom petodnevnom programu

sa svojom idejom *otvaranja svjetova ka drugome*, predstavio se mladima kao alternativna edukacijska platforma koja će otvoriti prostor i ohrabriti mlade da putem filmske faktografije kroz lično iskustvo ili svjedočenje o drugima izraze mišljenje, poteknu dijalog, moderiraju ili iniciraju proces senzibilizacije mladih za ljudska prava. Kroz svoj programski dio sastavljen od tri komponente: projekcije dokumentarnih filmova o ljudskim pravima, radionice, kao i natječaja za najbolju fotografiju na temu ZUMIRAJ DOSTOJANSTV(en)O, na kreativan i interaktivan način se željelo podstaći razumijevanje socijal-političke realnosti i/ili uputiti poziv na socijalnu akciju.

Prema riječima Kumjane Novakove, selektorice programa, ovogodišnji filmski program je uključivao kratke dokumentarne filmove snimljene u okviru programa *Mladi Iniciraju Promjene (Youth Producing Change Programme)* od strane filmskih stvaralaca koji su u vrijeme produciranja filmova imali manje od 19 godina. Filmovi poput *Dijete rata* (C. Karim Chrobog, SAD, 2008) i *Kojim putem kući* (Rebecca Cammisa, Meksiko/SAD, 2009), ponudili su mladoj publici problem percipiranja diskriminacije djece na njihovom etničkom, socijalnom i/ili ekonomskom osnovu. Zatim film *Kreni i trči* (Nicole Opper, SAD, 2009) prikazuje čovjekovu neprekinutu borbu omeđenu kroz prizmu međukulturalnosti koja se postavlja kao prepreka ili kriza u identifikiranju sebe kao ravnopravnog subjekta u društvu. Problem je u otklanjanju predrasuda koje pretpostavljaju društvenu izolaciju individue. Treća komponenta programa, usmjerena prije svega na edukaciju mladih, ZUMIRAJ PRAVA, prikazuje dokumentarac *99% Iskreno* (Rune Denstad Langlo, Norveška, 2008) u kojem se reprezentuju kulturološke razlike mladih muzičara različitog porijekla okupljenih u jedan bend koji na taj način unose svoja različita identitarna obilježja u muziku koju stvaraju zajedno. I konačno, dokumentarni film mlade bosanskohercegovačke autorice Sabine Begović (*Sunčana Djeca*, 2008) nas uvlači u svakodnevni život djece sa Daunovim sindromom, koja žive u